

Աղղը այս վերջին ճշմարտութեանը վերահասու չլլ.

մընցաւ և վաւերացաւ թողաւ որակաւն հաւանութեամբ: Այս օրինաց զօրութեամբ հարկաւոր եղած ամեն եւրաշխաւորութիւնները շնորհուած են սրբազան Պապին, որպէսզի իւր հոգեւոր իշխանութիւնը ազատաբար ի գործ դնէ բոլոր կաթոլիկ ժողովրդոյ վերայ: Խտալիոյ կառավարութիւնը փութացաւ յիշեալ օրինաց հաստատութիւնը շրջաբերական նամակաւ մի հաղորդել Լեւոպոլիս ամեն տէրութեանց, որոնք մինչև ցայսօր ամենին գիտողութիւն մի չըբին այս որոշեալ խնդրոյն նկատմամբ, որ խտալական երկրին ներքին գործոց վերաբերեալ խնդիր մի կը համարուի, եթէ մէջ բողոքովին, զոնք ըստ մեծի մասին:

Բայց Հռոմայ քահանայապետը՝ ինչպէս որ մինչև ցայսօր Խտալիոյ մէջ եղած լմընցած փոփոխութիւնները չընդունին, նմանապէս այս օրէնքն ալ կը մերժէ և անոր դէմ կը բողոքէ՝ իւր սովորական «Ոչ կարեմք» (non possumus) խօսքովը, և յատկապէս շրջաբերական երկար նամակաւ մի՝ զոր բոլոր տէրութեանց յուղարկեց, իւր կարծեցեալ աստուածային իրաւունքը յառաջ կը բերէ և կը յորդորէ զանոնք որ միաբանութիւն արդարութիւն ընեն իւր իրաւանցը: Ահա ասիկայ այս բողոքագրոյն զխաւոր մասանց թարգմանութիւնը:

«Իրաց վիճակը այսպէս բլլալով, ինչպէս որ շատ անգամ յայտնած եմք, կը իրենց մէջ չենք կրնար առանց մեր երգութեալ հաստատութիւնը օտքի տակ առնելու, հաճութիւն տալ հաշտարար համաձայնութեան մի, որ պիտի ջնջէ կամ պիտի տկարացնէ, որ և է կերպիւ, մեր իրաւունքը՝ որք լստուծոյ, ինչպէս նաև սրբոյ Գահին իրաւունքն են: Այս անորոյ ոչ կարեմք հաւանութիւն տալ և ոչ կարեմք ընդունիլ, որ և է կերպիւ, զերաշխաւորութիւնները զորս խտալական կառավարութիւնը հնարած է»:

«Տայ Լստուած, կը շարունակէ ըսելու սրբազան Պապը, որ երկրիս վեհապետները՝ որոց ամենպէս հարկ է աշխատիլ որպէսզի յափշտակութեան այսպիսի օրինակ մի հաստատուի և չյառաջագիծէ ի կործանումն ամեն իշխանութեան և ամեն ընկերական կարգաբոլորութեան, միաբանին ի մի խորհուրդ և ի մի կամք, և զինի հանդարտեցնելոյ յեղափոխութեանց անկարգութիւնները, և աղանդաւորաց թիւնակց խրատները հիւան հանելէ ետև, յիշեալ վեհապետները, կը ըսենք, միաբան ջանիւք զործել սկսին, որպէսզի Ս. Գահին իրաւունքը զարձեալ իրեն տրուին, եւ կեղեցւոյն տեսանելի զլուրը իւր ազատութիւնը ձեռք ձգէ և խաղաղութիւնը՝ որ այնչափ կը փափագուի, վերադարձուի քաղաքական ընկերութեան»:

Ըրգեօք Լեւոպոլիս տէրութիւնները՝ պապական այս

լալով, հետեւացաւ այն հետադարձ քաղաքագիտոյ յարած որոգայթին, որոնք Սրբաւորան կղերն տաղտկալի վարքը ու յետադիմ քաղաքականութիւնը միայնելով միւր եկեղեցականաց մէջ պտտուած անարկաններուն վարչին ու անխորհուրդ ընթացքին, եկեղեցականութեան ազդեցութիւնը կոտորեցին. ըսել է եկեղեցականութիւնը զուրս ձգելով ազդին գործող կարգէն, հետևողաւ կարգըն անցուցին. բարոյապէս մեռուցին՝ Հայութիւնը պաշտպանելու պաշտօնական կոչում ու անձնապէս չառնեցող մասը՝ առանց տեղին ուրիշը կարգելու: Ասով զո՞հ չեղան, պատրիարքութիւնն ու առաջնորդութիւնն ալ այս դատուն ձեռքէն առնել ուղղունը գտնուեցան. ազգին մէջ այս փափաքին սիրահարողներ ալ գտնուեցան, բայց չյաջողեցան. վստայի շատ տհաս էր իւր հուրդը և կնճռոտ էր ձեռնարկութիւնը, զի պէտք էր կայսերական հրովարտանքներ ալ նորոգել, և այն ատեն բոլոր քրիստոնէից վրայ պէտք էր գործադրել այդ զրուութիւնը. ուստի ետ կեցան:

Ասոնք միմէ Հայ չէին որ այսպէս խորհեցան ու այսպէս ըրին, — այո՛, Հայ էին, բայց Հայութենէ յուսահատ Հայեր էին. ուստի ուրիշ կողմ ուղղեցին իրենց կէտ նպատակին, մասնաւորութեան ընդհանրութեան, Հայաստանի տէր ըլլալէ դադրելով՝ Տաճկաստանի տէր եղան. և իբրև Տաճկաստանի տէր անշուշտ մասնաւորութեանց մասը ուղեւոր էին, վստայի մէկ հայրենիքը ունենալով է մէկ լեզու, մէկ պատմութիւն, մէկ նպատակ, մէկ քաղաքականութիւն և մէկ պաշտօնութիւն:

Եւ որն էր այս մէկը, — անշուշտ այս մէկն էր օսման եան հայրենիքը, օսմանեան լեզուն, օսմանեան պատմութիւնը, օսմանեան անկախութեան նպատակը, օսման եան քաղաքականութիւնը և օսմանեան պաշտօնութիւնը. ուստի այն որ մասնաւորութիւն էր, պէտք էր ջնջել և վստային ի մի ձուլել: Վստայի տարի ձեռնարանը

նոր բողոքագրոյն տկան լիակալով, պիտի միաբանին Խտալիոյ դէմ պատերազմ հրատարակելու, թէ Հռոմի գահին նախընթաց բողոքագրիւրը ինչ արդիւնք որ ունեցան, այս բողոքագրիւրն ալ նոյն արդիւնքը պիտի ունենայ: Այս հարցման պատասխանը յայտնի է. այսինքն Պապը թաղաւոր չէ, le pape n'est pas roi, այլ պարզապէս հոգեւոր հովիւ մըն է:

Վերապատուելի հայր Հակիմթոս հոշակաւոր վարդապետին մէկ բարեկամը Լ. Ի. Կ. լ. օրադրոյն հաղորդած է հետեւեալ երկու նամակները, զորս յիշեալ գիտնական և աստուածաբան վարդապետը՝ իւր ի Հռոմ հասնելէն քանի մի օր ետքը յուղարկեւ է ալ Մէրօտ գերապայծառին, որ կարծեմք թէ պատերազմի նախորդ պաշտօնեայ էր:

«Գերապայծառ տէ՛ր

«Յիշատակն մարդասէր խնամոց զոր յայտնեցիք ինձ ուրիշ պարագայից մէջ, կը յուսացնեն զիս թէ պիտի բարեհաճիք շնորհ մի ընելու, որ շատ կարևոր է ինձ համար: Կը վախճուիք ներկայանալ մասնաւոր կերպիւ սրբազան Պապին, առ ի բանալ նմա լմ բոլոր հոգիս: Այս հոգին՝ որ շատ նեղութիւն կրեց, կը վերաբերի բանաւոր հատին որոյ հոգը յանձնուեցաւ Հռոմի Պապին ի գերազոյն հովիւն. և այս իրաւամբ յուսամ թէ սիրով պիտի ընդունուի ի նմանէ: Ստոյգ է թէ ժամանակ մը իմ կը կեղեցւոյն զլուրը հասած վստայիւրուն մէջ լմ բռնած ընթացքս զխաղաղութեան պիտի ըլլայ զսրբազան Հայրը, բայց այս ընթացքը՝ որուն հետեւիլ հարկ հաւանելի, կարծեմք թէ բողոքովին չէ կարողացած ջնջել իւր հայրսկան բարեկամս զգալովս՝ այնպիսի անձի սը համար, զոր ուրիշ անգամ պատուած է իւր առատագութիւնը յայտարարութեամբ, և որ երբեք չէ դադարած իւր հոգեւոր զուտեանքէն մէկն ըլլալէ:

«Հաճեցաւ ք, գերապայծառ Տէ՛ր, ներել ինձ վստայ համարձակութեան, և թող տուք ինձ որ մինչև ձեր պատասխանը ընդունելու, վերանորոգեմ իմ խորին յարգանաց հատասիքը, որով մնամ, և այլն»:

ՀԱԿԻՄԹՈՍ

Տը Մէրօտ գերապայծառին պատասխանը բացասական ըլլալով, հայր Հակիմթոսը այս համառօտ բայց աղիւս տողերը գրեց նմա.

Ի նախնուն բարի հովիւ միւրեալ ոչխարին ետևէն կը վազէր և իւր ուսոցը վերայ դնելով՝ գործաւնք կը դարձնէր անդրէն: Իսկ այսօրուան օրս միւրեալ ոչխարը (որովհետև իբրև միւրեալ կը նկատէր զիս) ինքն կը փնտռէ գտնուել և դուք յետ կը նկատէր զիս: Որչափ մեծ է հեռաւորութիւնն ի մէջ Լեւտարանին և Վատիկանու պալատին:

մասնաւորութիւն էր, Հիւանդանոցի գլխորդը մասնաւորութիւն էր, Դահլ. Կուսարը վարժարանը մասնաւորութիւն է, Հայոց լեզուն մասնաւորութիւն է, Հայոց պատմութիւնը մասնաւորութիւն է, Հայոց եկեղեցականաց ազդեցութիւնը մասնաւորութիւն է, Հայոց գրաբար լեզուն մասնաւորութիւն է, աշխարհաբար մասնաւորութիւն է. աղպային լրագրութիւնը մասնաւորութիւն է. առնք քաջալերել, ըստ այլմ քաղաքականութեան ընդհանուրին մնասել է: Մեծ սխալ. — քաջալերէ՛ր դու մասնաւորութիւնը, զօրացո՛ւր դանի, այն ատեն զօրութիւն մասնաւորէ բաղկացեալ զօրաւոր ընդհանրութիւն մը կուենան: Երբ կը դադրի հակառակութիւնը, այն ատեն կը հաստատուի միութիւնը. երբ կ'սկսի հակառակութիւնը, երբ կ'մտնուի թշնամութեան զաղտնի ոգին, փոխադարձութեան օրէնքը կարելի չէ բռնադարձութիւնը. . . լեզուն արգիլէ, ասով է որ. . . այ լեզուն սրբազան պիտի բռնուի. թող աղպային պատմութեան աւանդութիւնն արգիլէ, անով է որ սրբազան պատմութեան կը զառնայ աղպային պատմութիւնը:

Այս դարը ազգութեան դար է. այս դարուն հասնող ազգը չէ կարելի մեծցնել մինչև որ ինքը չուզէ մեռնիլ:

Մենք ենք որ մեր ազգութիւնը մեծցնելու ճամբան ձեռք առած ենք. ո՞վ կրնայ ուրեմն արգիլել մեր անձնապաշտութիւնը:

Այս է ահա մեր արդի վիճակը. կրօնքին՝ անտարբերութիւն:

Եկեղեցական հոգուստով՝ ազգութեան պաշտօնեաներուն՝ ազդեցութեանը թշնամութիւն:

Լեզուներն ալ մէկուն զամբանականը գրել. միւսին խտնաւորութիւն տալ. ազգային պատմութեան մասնաւոր դասը դադրեցնել:

Մի գործերու մէջ գտնենք ազգութեան հիմնական նշանը. բայց տակաւին բայցապաշտութեամբ Հայ ենք:

ԱԶԳԱՅԻՆ

Վսեմափայլ Սարգիս Էֆէնտին Համաձայնան, որ արտաքին պաշտօնատան մէջ խորհրդոյ ընդհանուր քարտուղար է, անցեալ ամսոյ 23ին կիրակի գիշեր ամուսնացաւ ի Գառըգեղն Կ. Պօլսոյ Էնդ օրհորդ Լճարուհի խաղթագեան, որ Խղիբի ուսեալ բարեկիրթ ու գեղեցիկ Հայ աղջիկներէն մէկն է:

Եւստիմիայ օրը երեկոյն փառաւոր հացկերոյթ մի եղաւ. որուն ներկայ գտնուեցաւ բարձրա. Եւստիմիայ փառաւոր ընկերութեամբ Բարձրագոյն Իրան երեւելի պաշտօնատարաց ումանց: Կերակուրէն ետքը՝ օրհորդ խաղթագեան պատիւ ունեցաւ Մեծ — Եւստիմիային ներկայանալու, որ իւր սովորական մարդասիրութիւնը ընդունելով զիս, հաճեցաւ իբրև կնքահայր, ահա նախուս պրօշ մի ընծայելու հարսնացուին:

Կիրակի գիշեր պսակի արարողութիւնը մեծ շքեղութեամբ ի գործ դրուեցաւ և վսեմա. Օտեան Էֆէնտին կնքահայր պաշտօնը կատարեց փոխանորդութեամբ բարձրա. Մեծ — Եւստիմիային. Կրօնական արարողութիւնները լմընալէ ետև փառաւոր պառահանգէն մի եղաւ, ուր շատ աղպային և օտարազգի զխաւոր ընտանիք ներկայ էին:

Ի յաւընի վիճակէ թին խորհրդոյ քարտուղար և թարգման խաղթագեան մեծաշուք Տիրան Էֆէնտին, որ իւր քրոջ ամուսնութեան հանգիսին բարեպատեհ առթիւ ի Կ. Պօլսոյ երթալով այնտեղ կը գտնուի, կայսերական հրամանագրով Միութեանից աստիճան ընկալաւ. այսինքն երկրորդ կարգի առաջին աստիճանի պաշտօնատար անուանեցաւ:

Մեծաշուք Տիրան Էֆէնտին շնորհուած այս պատիւ՝ արդար վարձատրութիւն մըն է բազմամսոյ ծառայութեանցը զոր մատուցած է տէրութեանը:

Հանգուցեալ Մագսուտ ամիրայի սրբի վսեմաշուք Սիմօն — Պէյը՝ որ իւր խոհական գործունէութեամբ և զանձային գործոց իւր խորին հմտութեամբ ի բազմաց հետ շնորհ գտած է Բարձրագոյն Իրան առջև, օգոստոսիս Սուլթանին սեղանաւորը շէտը հիւմայուն սարաֆը՝ կարգեցաւ, և այս բարեպատեհ առթիւ պատիւ ունեցաւ Կորին Վեհափառութեանը ներկայանալու: Մեծազօր կայսրը մարդասիրաբար ընդունելով զվսեմ. Սիմօն — Պէյը, բարեհաճեցաւ Մեծիտէ կարգին երրորդ աստիճանի շքանշանը և մանգամայն Իւլայի աստիճանը շնորհելու անոր:

Իոլոր աղպարաց հետ մեր անկեղծ խնդակցութիւնը կը մատուցանեմք վսեմա. Սիմօն — Պէյին, ի

Ստեյ Օմեր տը Հեյ գաղղիացի զիտեական տիկինը՝ ասկի 30 տարի յառաջ բնկերութեամբ իւր լծակցին ի հարաւային Ռուսաստան ըրած ճանապարհորդութիւնը հրատարակելով, անտեսեալ տեղեկութիւնները կուտայ Եւրոպայի օրհանգի եւ Սփտիսիանի Հայոց վերայօք, զոր Բազմալիլովն անցեալ տարուց Սեպտեմբերի ամսատետրին քաղելով արժան կը համարիմք մեր բնեքրցողաց հաղորդել:

«Մէկ մ'ալ կը տեսնես որ առջեւ կը կանգնի (Եւր) Եւստիմիան, ձերմակ քաղաքն Հայոց. զարմացած ճանապարհորդն նորէն կը գտնէ զԱրեւելք՝ անոր մեծամեծ վստայաւորաց մէջ, որոնց ապականեալ տրեւէն փոքրիկ լը կը ընշարէ, տանց քահանայ ճարտարապետութեան մէջ, և մանաւանդ ասիական գեղեցիկ զիմայ վրայ՝ ուրոնց կը պատահի յառաջ երթալով: Այս արեւելեան քաղաքին բոլոր թաղերն ու վստայաւորները շրջեցանք, այն յոմ արութեամբ զոր Կոստանդնուպոլսի յիշատակն ըն տաւ Էլիք: Երբ տեսանք քաղաքիկալ խոնանց կալմի հոգալթալին աննմանելի անհոգութեամբ մը քսելու տեւը, հոյակական բարձրաբերձ խոյրերը, երկայն սպիտակ մօրու քները, հաշուհաշուանց վրայ կը կը զաճառականները, բոլոր Սիփո բերքերով լցեալ վստայաւորութեան թաղից մէկուն մէջն եմք: Կրպակներն յարդարեալ են շատ տեսակ առարկայիւք, որ մեղի շատ հետաքրքրական երեցան: Հոյք աւելի դերազանց են արժաթի խոնաւածքներու, և փափուկ սաղնի գործութեամբ պատեւը կարմիր ու գեղին կաշիներ, որ թամբաց, հոգալթալից, կոշիկաց, և այլն, շինելու կը ճառարեն: Կովկասի իշխանաւորաց համար շինուած ամենազգեցիկ թամբեր ցուցին մեզի. որոնցմէ մէկը կապուտակ թաւիչէ, արծաթեայ թիթեղօք պահուցեալ, սև կիտաւա

ճիշտ եղած էջոյսերական այս պատուոյն և շնորհաց համար՝ որոյ աբժանի է ամենայն կերպիւ :

— Դրոշմաբէն դորժող պաշտօնատան քանիքուն զըլ . խաւոր պաշտօնականներն խորասանճեան վսեմա . ֆօհանէս էֆէնտին՝ որ իւր ուսմունքը Փարիզի մէջ մեծ յաջողութեամբ կատարած է , անցեալ շաբթու ի ֆէգէրսպուրի յուղարկեցաւ : Եւր (Օսմանիէ կար . դին առաջին աստիճանի ականակուտ շքանշանը կը . տանի , օգոստոսփառ Սուլթանին կողմանէ Ռուսաց մեծազօր կայսեր մատուցանելու : Կանապէս ուրիշ ականակուտ շքանշան մի ևս կը տանի բարձրագոյնի Գործընթացի իշխանին մատուցանելու :

— Կըլսեմք թէ Կ . Վօլոյ աղջային Վատրիարքա . բանը վերջապէս հոգ տարեր է յանձնաժողով մի կողմէն , որուն նպատակն է քննել և ստուգել թէ լստուածատուր վարդապետին՝ ընդդէմ Լեզիպոսի . առաջնորդ դերա . Սեսրով Ե . Եպիսկոպոսին ըրած գանդատները հիմնաւոր են թէ ահիմն :

Յիշեալ յանձնաժողովը՝ ընդ նախագահութեամբ ամենապատիւ սրբազան Վատրիարքին , բաղկացեալ է հետեւեալ արժա . եկեղեցականներէ և մեծարգոյ աշ . խարհականներէ .

- Տէր Զովհաննէս Եպիսկոպոս Սէթեան .
- Տէր Հմայեակ վարդապետ Ենիդարուի .
- Տէր Երեստակէս քահանայ Սամաթիոյ .
- Սարգիս էֆէնտի Ելարէդեան .
- Սենեքերիմ էֆէնտի Սանուկեան .
- Եւթեան էֆէնտի Սաքայիան :

Եյս յանձնաժողովին անդամոց արդարասիրութեւն և անկողմնապահութեանը վերայ վստահ ըլլալով , տարակոյս չունիմք թէ իրաւունքը շուտով յերեան պիտի ելլէ պաշտօնական կերպիւ . քանզի անպաշտօն կերպիւ արգէն յայտնի է արդարութեան և իրաւանց սր կողմն ըլլալը :

Մայիսի 24ին երկուշաբթի օրը՝ որ սրբոց Հովի . սիմանց կուսանաց աստիճանութիւնն էր , ամեն տար . ուան սովորութեանը համեմատ , ուսումնասիրական գեղեցիկ հանդէս մի եղաւ քաղաքիս Հովիսիմանց դպրոցին մէջ : Ընտրուող սուրբ պատարագին ներ . կայ գանուելէ ետեւ , աշակերտուհիք՝ սրբոց թիւը 150ի կը հասնէր , խիստ մաքուր և շնորհքով հագուած՝ բա . րեկարգութեամբ եկան ի դպրոցն , ուր չյապաղեցաւ պատարագիչ քահանայն ևս զալու հանդերձ դպրօք , որք հոգեւոր երգեր կերպէին : Եւտարան մի կար . դադուելէ ետեւ՝ մէկ քանի ճառեր և ոտանաւորները զնուցուեցան ի յառաջագէտ՝ օրիորդաց և ծափահա . րութեամբ ընդունուեցան ի բոլոր հանդիսականաց , որք ըստ մեծի մասին տիկնայք էին : Եյս ճառերուն նպատակն էր օրիորդաց դաստիարակութեան օգուտ . ները յառաջ բերել և միանգամայն յայտնել զերախ . տալիսութիւնը ազդին առ հիմնադիրն յիշեալ վար .

ծով , ձող արծաթէ ասպանակներով , և զարդաւալը սանձով , մատաղ եգիպտցի իշխանուհոյ մը համար ա . պարուած էր : Ամեն տեսակ վաճառ արեւելքի քաղա . քաց պէս հոս ալ իր յատուկ վաճառատեղին ունի , և վաճառողքն միայն արք են :

Այս Հոյ քաղաքս , Տոն գետոյն եզերքը զետեղուած , խաղախներէ գրաւուած աշխարհի մը մէջ , Ռուսիոյ հա . ղարուակի զարմանալեաց մէկն է : Մարդ կը լինտի թէ ինչ պատճառ կրցած է այս արեւելքի զաւակները փոխա . ղրել անանկ երկրի մը մէջ՝ ուր բան մ'ալ յարմար չէ ի . րենց կենաց բնաւորութեանը , ուր նոյն իսկ բնութիւնն խտուրթեամբ կիսայրեւի որ հոն պատահմամբ եկած են : Այս բանս անկից կուգայ՝ որ Հայք բուն աշխարհաբա . ղարացի են , յարմարելով ամեն կլիմայից և ամեն կառա . վարութեանց , երբ իրենց շահն կը պահանջէ : Հարտա . րարուեստը , մտայնք , խնայողք , ամեն կողմ շահու աղ . բիւրնի կը գտնեն , և ուր որ հաստատուին՝ իրենց ներ . կայութեամբը վաճառականութիւն կը ծնանի : Ահա այս . պէս Տոնի անապատից մէջտեղը կանգնուած է Նախի . ջևան , գերազանցիկ քաղաքն առուուորի . վաճառատե . ղի , ուր չորս կողմէն քսանհինգ վարսախ հետուէն կուգան բան գնելու : Միայն Հայք կրնային այսպիսի հրաշք մը գործելու , և երջանկութեան աղբիւր բանա . լու մանր իրաց վաճառականութեամբ : Բան մ'ալ վրի . ւպած չէ իրենց վառվառն աչքաբացութենէն , արուես . տից ամենայն տեսակները լիովին մշակուած են : Գոհ չըլլալով տեղական վաճառականութենէն , որ բոլորովին իրենց ձեռքն է , բոլոր հարաւային Ռուսիոյ մէջ տնա .

ծարանին , մեծաշուք կոստանդեան տիկինն :

— Ենցեալ ամսոյ 28ին ուրբաթ օրը ազգային սըր . տառուչ հանդէս մի կատարեցաւ քաղաքիս բնակիցի Տիարօնէսնեան ընդարձակ վարժարանին մէջ , ուր 35ի չափ հայկազուն օրիորդներ ընդուագիտութեան և զանազան ուսմանց կը հետեւին : Յիշեալ հանդէսը՝ մասնաւորապէս հայերէն ուսմանց տարեկան հարցա . քննութեանը կը վերաբերէր . ուսմունք՝ որք յաջողու . թեամբ կը յառաջադիմն դաստիարակութեամբ և քա . րեխանան ջանիք պատուելի Ստեփան վարժապետի Չախրեան : Օրիորդները՝ որք շրջապատեալ էին ի ծնողաց իւրեանց , պատուական պատասխաններ տուին քանի մը Հայ քննիչներուն հարցմանցը , զբաբա . Լեւտարանէ աշխարհաբառի թարգմանեցին , Հայոց պատմութեան վրայօք իրենց ունեցած բաւական տե . ղեկութիւնները ապացուցին և վերջապէս բոլոր հան . դիսականաց գոհունակութեանը արժանացան ,

ՄԱՀԱԳՈՅԺ

Ճմրուանցի մեծաշուք Ելարիկ աղան Պետրոսեան , որ ընտանեօք հանդերձ քանի մի տարիէ ի վեր ի Փարիզ կը բնակէր , ուսկից անցեալները ճամբայ ե . լած էր իւր հայրենիքը վերադառնալու Մարսիլայի ճանապարհաւ , այն քաղաքին մէջ իւր մահահանգու . ընթացքը կնքեց ի մեծ ցաւ սրտի իւր աղնիւ ընտա . նաց , իւր ազգականաց և իւր բարեկամացը :

Հանգուցեալը՝ որ հազիւ թէ 55 տարեկան հասա . կը ունէր , խոհմ , բարեօրիտ և ողորմած անձ մըն էր , իւր ազգականաց ինչպէս նաեւ աղքատաց նա . խախնամութիւնն էր : Բայց աւելի որ անաղորոյն Պարիկեանց մկրտաբ փութացաւ անոր կենաց ոսկեթիւղը կտրելու . որով Իզմիլի Հայ ժողովուրդը պատուական քաղաքացի մի և իւր ազգականները բարեգութ Հայր . մի կորուսին : Վախճանելոյն մարմինը անցեալ ամ . սոյ 28ին դաղղական շողեռուով հասաւ ի քաղաքս և նոյն օրը անոր թաղման տխուր հանդէսը փառաւո . րապէս կատարեցաւ :

Սուրբ Եւթիմանայ Երաբա ամաղորոյն մէջ հե . տեալը կը կարգամք :

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Արարտս ամաղորոյն չորրորդ չըջանը մերձայած լի . նելով՝ պատիւ ունիմք յայտ առնել մեր սիրելի աղջայ . նոց , զի ի փորձոյ իմացանք , որ ամաղորոյն տարեգլուխը Մայիս ամիսը լինելով՝ բաւական դժուարութեանց և չփոթութեանց կը հանդիպուի ի մասին թէ՛ հաշուոց և թէ՛ բաժանորդագրութեան այլեայլ գործոց : Ուստի 1872 թուականին մէջ Արարտսոյ հինգերորդ չըջանը Յունվարէն սկսելոյ շտապութեամբ՝ ներկայ 1871 տարուայ մէջ յառաջակայ չորրորդ չըջանը ութնամեայ պիտի լինի , և մնացեալ չորս ամսոց թիւթիւրու հետ՝ նոր յաւելանալիք մի թերթին նս հաշուելով՝ իւրաքան .

վաճառ մը չըլլար՝ որ Նախիջևանցին իր վաճառքը հոն տանելու չերթայ : Կովկասու բնակչաց զգեստու տա . րողը և սպառազնութիւնը՝ զեռ այս Հայոց վաճառա . կանութեան զլխաւոր ծիւղերէն մէկն է : Բաւական սերտ վերաբերութիւն ունին կովկասային բաղնիքիւ ցեղից հետ , որոնց լրտեսի տեղ ալ ծառայելու կը մեղադրուին :

Գալով ընկերական սովորութեանց , Հայք ինչ որ կերեան ուրիշ տեղ , հոս ի Նախիջևան ալ նոյնպէս են . կրնան անվնաս տեղ տեղ փոխուիլ . բարբերին , սով . րութիւնն , փոփոխութիւն մը չեն կրեր : Հայ աղքն կընմանի ծառի մը՝ որուն կոճղն զրեթէ կործանած է , բայց անփոփոխ բնութեամբ ծիւղ կարծրէ , որոնք մի . այն քանի մ'արտաքին յատկութիւններով մկղմէկ կը տարբերին :

Նախիջևանի զաղթականութիւնը 1780ին եղած է , երբ Կատարինէ Բ . կայսրուհին Տոնի եզերաց վրայ փո . խաղրեց Ղրիմի Հայոց մեծ մասը : Գաղթականք կը . բաժնուին ի մշակա և ի կրպակաւորս : Առաջիններն հինգ գիւղից մէջ կը բնակին , և չորս հազար վեց հարիւր հոգի են , մէկամեայ քաղաքին մէջ , որ իրենց հաստատու . թեան զլխաւոր տեղին կը ձևացընէ , և վեց հազար բնակ . չաց մօտ կը պարուենակէ : Մարտիտիլ Յունաց պէս , զոր նախ յիշեցինք , Հայք ալ իրենց արտօնութիւններն ունին : Իրենցմէ ընտրուած պաշտօնականներով կը կա . ռավարուին , և շատ քիչ անգամ պէտք կ'ունենան Ռու . սաց դատաստանարանը զիմելու :

ԱՅԺԵՐԹԱՆ

Աժտերկոսնի բնակչէք , խառնորդ Ասիոյ ամենայն

չիւր ամաղորդ՝ ներկայ զիրքով չորս ամիս ութնական (64 կրեակ) և մնացեալը եօթնական (56 կրեակ) թերթերէ պէտք է բաղկանայ՝ մերթ ընդ մերթ պատկերազարդ լի . նելով : Տարեկան բաժանորդագրին միւսնոյն և ուրիշ է հանդերձ ծախիւք ճանտուրհի :

Սննդւոյ և մի՞ զի սիրելի աղջայինք մեր՝ ինչպէս ցարդ նոյնպէս այսու հետեւ մեծաւ սիրով և համակրութեամբ կը բարեհաճին օգնել նպատակելով մեր աշխատութեանց . որով կը խրախուսեն զմիւր յապագային տուուել ևս օգ . տաւել և կարեւոր փոփոխութեամբ կատարելագործել և ճոխացուցանել զԱրարտս :

Նաեւ կը խնդրուի ամաղորոյն բարեջան գործակալնե . րէն , որպէսզի ջանան հանդերձ կանխավճար բաժանոր . դաղնովք փութացուցանել յառաջակայ Կ . չըջանի բա . ժանորդաց ցուցակները ի պարտուպատշաճ տնօրէնու . թիւն խմբագրութեան և տպարանական ժողովոյ :

— Յիշեալ պատուական ամաղորոյն Եպիսկոպոս տե . րակը ընկալաք այս շաբթու . որոյ մէջ հրատարակեալ կը տեսնեմք անոր բաժանորդաց անուանքը , ինչպէս նաեւ ի զանազան քաղաքս և ի դիւրաքաղաքս կարգեալ անոր գործակալաց անուանքը :

Գործակալաց թիւը 45 է . իսկ բաժանորդները համարելով՝ անոր թիւը 2000ի չափ գտանք : Կար . ծեմք թէ հարկ չէ յաւելուլ թէ բաժանորդաց ամե . նամեծ մասը ի Ռուսաստան է , և թուրքաստանի բաժանորդները շատ քիչ են : Ինչո՞ւ համար . վասնզի դժբաղդութեամբ թուրքիոյ Հայոց մեծ մասին՝ Հայ . աստանեայց մայր Ս . Լեթոնոյն նկատմամբ ունեցած բարեպաշտական վաղմիկ զգացմունքն ցրտացած են . և այս ցաւելի վախճանը՝ սրեւէ կերպիւ քաղաքիւրդ . ներն , հոգեւոր Հօր և իւր զաւակաց մէջ հակառակու . թիւն գրգռելու աշխատողներն իրենց զերինք աղգա . սէր և ուսումնասէր կարուանեն . . . :

Մօսիւ Դիանոսա Կրանիէ վարդեա ատամնաղոր . ծը՝ որ հայերէն լաւ կը խօսի , կը գրէ և Հայոց թաղը կը բնակի իւր ընտանեօքը , իմաց կուտայ թէ շատ գիւ . րութեամբ կը քաշէ հանուելու ակուաները և անոնց տեղ արուեստական պատուական ակուաներ կը գնէ : Բայ յայտմանէ փտած ակուաները կը լեցընէ ոսկեթիւղ և ուրիշ տեսակ բաղնիքութիւնով (քօնրօզիսիօն) ըստ անց զիւական և Եմերիկեան դրութեան . նմանապէս սե . ցած ակուաները կը ճերմկեն , և բերանի ուրիշամե . տեսակ հիւանդութիւնները կը բժշկէ : Մօսիւ Դի . Կրանիէն՝ որ պարկեշտ և խոհեմ երիտասարդ մըն է , կը խոստանայ այս ծառայութիւնները մատուցանել յարգոյ Հայ հասարակութեան՝ չափաւոր դիմելով :

ՆՕԳԻ—ՏԱՄ ԲԱՐԻՁԻ

Այս գեղեցիկ վեպը Վիքթոր Հիւկոյի պատուական աշխատասիրութիւններէն մեկն է , որ Միջին դարու դեպքերը կը նկարագրէ բանաստեղծական աշխոյժ

Ժողովրդոց՝ 45703 հոգի են , որոց մեծ մասն Ռուս, Դա . մուս և Թաթար : Հայք , ինչպէս յայտնի է , հոս ալ վա . ճառականութեան զլուխ են . ընդդէմ իրենց կրօնից՝ ո . րով պէտք էր աւելի արեւմտեան ժողովրդոց մօտենային , իրենց բարուց մէջ ամեն արեւելեան աւանդութիւնները պահած են : Հայն ամեն տեղ հետը կը տանի այս տուր . ևստութեան հոգին , որ հասարակ է և Հրէին . միշտ գործի մ'ետեւ լինի , միշտ պատրաստ՝ առիթը բռն . ւելու և թոյնելու ատեն , հաշուելով , թուարկելով՝ ա . ինչ համբերութեամբ : Թող մարդ հանդիպի իրեն , ըլլայ Հայաստանի բեղնաւոր հովտաց մէջ , ըլլայ հիւսի . սային աշխարհաց կամ հարաւային երկրի մը տակ , ա . մեն տեղ կը զննայ զինքը այն խորին անձնասիրութեամբ . բը՝ որ հայրենասիրութեան զգացմանցը տեղը բռնած է : որ այնչափ զօրաւոր է մարդկային ազգի ցեղից շատե . րուն մէջ : Հրէից պէս ամբողջ աշխարհիս մէջ սփռուած , անխառն և հարազատ ցեղի կերպարանք մը կը ներկայա . ցընէ , որ միայն արեւելեան ազգաց մէջ աղէկ պահուած կը տեսնուի : Կոստանդնուպոլսոյ Հայ կանանց թուիս վերաբերուին տեղ հոս երկայն ճերմակ քող մը կը բանցը . նեն , որ զիրենք ամբողջ կը ձգնեն : Այս զգեստը շատ աղէկ զծագրելով մարմնոյն ձևը , և վայելուչ փէշերով ինչուան ոտից ծայրը իջնելով՝ երբ աղէկ կերպով կրուի , կը յիշեցընէ քանի մը յոյն արձանաց վայելուչ գծերը . և այնչափ աւելի զգալի է այս նմանութիւնս , որչափ որ Հայ տիկնայք նշանաւոր են ազնուական գնացքով մը , և անվերջ գեղեցկութեամբ կերպարանաց՝ :

